

שנה רביעית

ברקאי

קדושת החיים

1. אלא שעדיין ראוי לברר, האם מותר לאדם מרצונו להקריב את חייו למען הצלת חבירו, היינו שיוותר על חיים שבידו ויתנם לחבירו. לדעת כמה פוסקים אסור, שהואיל והמים בידיו ויש בכוחו להמשיך לחיות – חובתו לשמור על חייו תהילה. ויתר על כן, מכך שהמים בידו, סימן הוא שמשמייים רוצים שיחיה, ואם יתן לחבירו את המים הרי זה כהתאבדות (...) אולם לדעת כמה וכמה פוסקים, מאחר שמבחינה עקרונית חייו וחיי חבירו שווים, מותר לו למסור את עצמו למען חבירו. ואין זה נחשב כהתאבדות, משום שאין כאן פגיעה בחיים, שאין הבדל בין אם לכסוף הוא יהיה או חבירו.

(הרב אליעזר מלמד¹, פניני הלכה, הלכות הצלת נפשות יב)
2. בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי חייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך – אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד.

(תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סא עמוד ב)
3. לא למות באנו הנה. לא טוב למות. טוב לחיות. צמאון החיים, אהבה לחיים הביאה לכאן את הצעיר הגדום מפטרבורג. אהבת חיים גדולה הביאה אותו לארץ הזאת. ואם הוא אמר – והוא אמר את זה ברגע שאדם מביע את האמת העמוקה ביותר, כי הוא אמר את זאת לפני מותו – "טוב למות בעד ארצנו", הוא אמר זאת מתוך אהבת החיים. מפני שכדאי לחיות. אבל החיים שאהב היו חיים של בני-חורין. חיים של יהודי גאה שלא יעשו בו מה שעושים עם רבבות יהודים עכשיו בתופת הנאצית. אפשר לחיות חיים שכדאי לחיות, רק אם יודעים למות, למות בגבורה... לא נהיה ראויים לחיים אלה וחיינו לא יהיו חיים, אם כל צעיר וצעירה בתוכנו לא ידעו גם הם, כשיש הצורך, למות. ואנו נקראים להתכונן ולא למות – לחיות אבל גם להילחם".

(דוד בן גוריון, "צולת ח", איש תל חי עמ' 125)
4. החיים עצמם הם תנאי לכל אפשרות מימושו של ערך אחר (...) ואולם, לא ברור כלל מה נובע מכך. מחד גיסא, האם העובדה עצמה, שהחיים הם בגדר תנאי לכל ערך אחר, הופכת אותם לבעלי ערך עליון? דומה שכך הוא, שהרי בלעדיהם לא יושג כל דבר בעל ערך. מאידך גיסא, אם אנו חותרים לממש ערכים שונים כדי להעניק משמעות לחיינו, אזי יש לערכים אלה תוקף רק **בהנחה** שאנו חיים, אך להנחה זו אין כשלעצמה משמעות ערכית.

(דוד הד², אתיקה ורפואה, עמ' 33)

¹ הרב אליעזר מלמד (ישראל, 1961-) הוא רב היישוב הר ברכה, מחבר סדרת הספרים "פניני הלכה", ובעל טור קבוע בשם 'רביבים' בעיתון בשבע. בעבר היה ראש ישיבת הר ברכה.

² דוד הד (ישראל, 1945-) הוא פרופסור מן המניין לפילוסופיה באוניברסיטה העברית בירושלים.

5. נמסר לנו מפי רופאים מומחים ויראי שמים, שדרגת הסיכון בהוצאת הכליה לאדם התורם היא מועטת מאוד, וכתשעים ותשעה אחוזים מהתורמים חוזרים לבריאותם התקינה. ולפי זה הרי כל מה שהסכימו הפוסקים הנ"ל, שאסור להכניס עצמו ב"ספק סכנה", זהו רק ב"ספק השקול" (50:50), מה שאין כן בנידון שלנו, שבוודאי שמוצוה היא לתרום כדי להציל את חברו ממוות בטוח (...). תדע, שבשות רדב"ז (...) כתב, שמה שפסק הרמב"ם שכל היכול להציל אדם מישראל מסכנה ולא הצילו, עובר על מה שנאמר בתורה "לא תעמד על רם רעך", זהו גם כשיש "קצת ספק סכנה" למציל.

(הרב עובדיה יוסף³, שו"ת יחוה דעת ב פד)

6. ונשאלתי מה יהא הדין בזה במלחמה, אם הייל מחויב או רשאי להכניס את עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו החייל מסכנה ודאית (...) לאחר העיון נראה שיש לומר שבמלחמה שאני (המצב שונה), וכשם שהותרה עצם המלחמה למסיבותיה ולמשימותיה ולהכניס בסכנה עם רב, כך אחת מהלכותיה היא שכל אחד ואחד מאנשי הקרב מחויב למסור את נפשו להציל את משנהו מסכנה שנקלע בה מזרמת המלחמה (...) מסתבר לומר, שכשם שאי אפשר ללמוד מהמותר במלחמה למקום אחר, כך אי אפשר גם ללמוד מהאסור במקום אחר לגבי מלחמה, וכשם שהכלל של "וחי בהם" לא חל במלחמה, כך הכלל של חיך קודמים גם כן לא חל במלחמה אלא כאיש אחד מהויכחים למסור כל אחד ואחד את נפשו בעד הצלת חייו של משנהו.

(הרב אליעזר וולדנברג⁴, ציץ אליעזר, יב נז)

7. לכאורה שני מושגים אלה 'קדושת החיים' ו'חירוף נפש' נראים סותרים זה לזה, שכן אם החיים הם אמנם קדושים, הרי שיש לשמור עליהם בכל מחיר ככל דבר קדוש, ואין עוד ערך אחר שיכול לדחות את החיים. מובן שזו הצגת שאלה לכאורה בלבד, כי לחיים יש מטרה גדולה, ובגין אותה מטרה הם קדושים, ומכאן שכאשר אותה מטרה אינה מושגת, ואולי אף נכזבת, איבדו החיים את קדושתם.

(הרב חיים דוד הלוי⁵, קדושת החיים וחירוף הנפש : קובץ מאמרים לזכרו של אמיר יקותיאל, עמ' 15)

³ הרב עובדיה יוסף (נולד בעיראק ב-1920, נפטר בישראל ב-2013) היה פוסק ומחבר חרדי-ספרדי, כיהן כרב הראשי הספרדי ('הראשון לציון') בשנים 1973-1983 והיה מנהיגה הרוחני ונשיא מועצת חכמי התורה של מפלגת ש"ס מאז הקמתה.

⁴ הרב אליעזר יהודה וולדנברג (ישראל, 1915-2006), מחבר שו"ת ציץ אליעזר ומחשובי הפוסקים במאה העשרים. נודע בעיקר בזכות תשובותיו בנושאי רפואה והלכה.

⁵ הרב חיים דוד הלוי (ישראל, 1924-1998) היה פוסק והוגה דעות. כיהן כרב הראשי של תל אביב-יפו (תשל"ג - תשנ"ח 73-98), וכרב הספרדי הראשי של ראשון לציון (תשי"א - תשל"ג).